

χρη τῆς αὐτῆς τῶν ἀνακτόρων, καίπερ τοῦ Γενναδίου ἀνθισταμένου, καὶ ἐδοῦνεν αὐτῷ νὰ ἐπιβῇ τοῦ ἐκ τοῦ βασιλικοῦ σταύλου ἐπὶ τούτῳ παρασκευασθέντος ἐκλεκτοῦ ἵππου μετ' ἐφιππίου καὶ ἐφεστρίδος χρυσῆς καὶ πολυτελεῶς ἐγκεκοσμημένης. Μεθ' οὗ, τῇ διαταγῇ τοῦ Σουλτάνου, ὁ πατριάρχης Γεννάδιος ἐν ἐκτάκτῳ πομπῇ καὶ συνοδευόμενος ὑπὸ πολυαριθμίων πασδάδων καὶ αὐλικῶν μετέβη εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναὸν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἐπευφημούμενος, καθὰ ἐγίνετο καὶ ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν βασιλέων.

Ὁλίγας ἔπειτα ἡμέρας ὁ Σουλτάνος ἐξέδωκε τῷ Γενναδίῳ βεράτιον — Χρυσόδουλον, κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς — διακαονίζον τὰ προνόμια καὶ δίκαια τοῦ πατριάρχου. Κατὰ τὸν Φραντζήν, ὠρίζετο ἐν αὐτῷ. «Ἵνα μηδεὶς αὐτὸν (τὸν πατριάρχην) ἐνοχλήσῃ ἢ ἀντιτείνῃ· ἀλλ' εἶναι ἀναίτιον καὶ ἀφορολόγητον καὶ ἀδιὰδεδόν τε ἀπὸ παντὸς ἐναντίου, καὶ τέλους καὶ δόσεως ἐλεύθερος ἔσται καὶ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν πατριάρχαι εἰς τὸν αἰῶνα ὁμοίως καὶ πάντες οἱ ὑποτεταγμένοι αὐτῷ ἀρχιερεῖς». Ἀλλ' ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν μεταγενεστέρων βερατίων — τοῦ πρώτου ἐκείνου μὴ σωζομένου σήμερον, καίτοι ἐσώζετο, ὡς ἐμάθομεν, μέχρι τῆς συντάξεως τῶν κανονισμῶν — ἐξάγεται πρῶτον ὅτι καθορίζοντο ἐπακριδῶς τὰ ὅρια τῆς ἐν τῇ ὁθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ δικαιοδοσίας τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου· δευτέρον ὅτι ὁ πατριάρχης ἀνεγνωρίζετο ἐθνάρχης τοῦ ρωμαϊκοῦ ἔθνους· τρίτον ὅτι προκειμένης τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ κλήρου καὶ τῆς ἐξαιρετικῆς δικαιοδοσίας τῶν κληρικῶν ἀντεγρόφισαν πιστῶς αἱ τῶν Νεαρῶν διατάξεις· τέταρτον ὅτι ἡ δικαστικὴ δικαιοδοσία τοῦ πατριαρχείου καὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ τῶν ἀρχιερέων ἐπεξετείνετο καὶ εἰς πάσας τὰς μετὰ τῶν ὁρθοκευτικῶν νόμων σχετιζόμενας ἀστικὰς-σχέσεις τῶν Χριστιανῶν πρὸς ἀλλήλους.

ΠΟΙΚΙΛΑ.

Ἀνακάλυψις μουμιῶν. — Ἐνίαι τῶν μουμιῶν, αἵτινες ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Γρεβῶ ἐν Δεῖλ-ἐλ-Βαχρῇ καὶ ὧν αἱ ἀρχαιότεραι ἀναγόνται εἰς τὴν ΙΑ' δυναστείαν, (ἧτοι 2500 π. χ.) ἠνεώγησαν ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Βουλὰκ. Δύο ἰταλικαὶ ἐφημερίδες, ὁ Ταχυδρόμος τῆς Νεαπόλεως καὶ ἡ *Illustrazione Italiana* παρέσχον περὶ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐργασίας ταύτης ἐνδιαφερούσας λεπτομερείας, ἀναδημοσιευθεῖσας ὑπὸ τοῦ Μηνύτορος τῶν τεχνῶν. Ἡ πρώτη μουμία εἶναι ἡ τοῦ υἱοῦ βασιλέως καλουμένου Δζανερέ. Τὸ ἐν αὐτῇ σύστημα τῆς βαλσαμώσεως, νέον διὰ τοὺς αἰγυπτιολόγους καὶ μετ' ἰδιαζούσης μερίμνης γενόμενον, ἀπῆκε τὸ δέσμα ἀνέπαφον· τὰ εὔσαρκα μέλη ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ ἀντιστηπτικῆς ἀρωματικῆς κόπωσης, διατηρησάσης τῷ σώματι τὸ σχῆμα καὶ τὴν μορφήν ὄντος ζῶντος· μετὰ τοσούτους αἰῶνας ἡ οὐσία αὕτη δὲν ἀπώλεσεν εἰσέτι τὸ ἄρωμα αὐτῆς.

Ἐτέρα μουμία εἶναι ἡ νεαρῷ τινος ἱερέως· ἐν τῷ τμήματι τῆς καρδίας φέρει ἀργυροῦν ἱέρακα σύμβολον τῆς τῶν σωμάτων ἀναστάσεως καὶ παρουσιάζει ἐν τῷ ἀριστερῷ βουβῶνι τὴν τομήν, ἧτις συνήθως ἐγίνετο πρὸς ἐξαγωγήν τῶν ἐντοσθίων καὶ πρὸς παρασκευὴν αὐτῶν κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου καὶ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου περιγραφόμενον τρόπον. Ἐν πάσαις ταύταις ταῖς μουμίαις τὰ ἀγαλμάτια τεσσάρων πνευμάτων, προστατῶν τῶν ἐντοσθίων, περικλείονται ἐν ταῖς τοῦ σώματος κοιλότητι καὶ οὐχί, ὡς συνήθως παρετηρεῖτο, μεταξὺ τῶν ἀρωμάτων καὶ τῶν ἐπιδέσμων. Μεταξὺ τῶν περιέργων ἀντικειμένων, ἅτινα ἀνεκαλύφθησαν ἐντὸς τῶν σαρκωφάγων, ἀναφέρονται μεγάλοι φενακαὶ, χειρόκτια, σκινδάλια, ριπίδια, μικρὰ ἔδρα, κεκοσμημένη διὰ κεφαλῶν νησσῶν, ἔχουσῶν τὸ ράμφος καὶ τοὺς ὀφθαλμούς ἐξ ἐλεφαντόδοντος, μακρὰ λωρίδες ὑφάσματος, πολυτελεῖς φέροντος χρυσούς, πλεκτοὶ σάκκοι, ἀγγεῖα πλήρη ἀρωμάτων, ὀρειχάλκινα ἀγαλμάτια, μαρμάρινα τοιαῦτα, ξύλινα, ἐξ ἐλεφαντόδοντος κλπ. Ἀπειροὶ πάπυροι μὴ ἀναγνωσθέντες εἰσέτι, ἦσαν τεθειμένοι κατὰ μῆκος τῶν μουμιῶν.

Τὰ ἔγγραφα ταῦτα εἶναι τόσον πολύτιμα ὅσον καὶ τὰ ἄλλα ἀνεκαλυφθέντα.

Πόλις ὀπληαίων. — Ἐν τῇ ρωσικῇ κεντρῷ Ἀσίᾳ ἀνεκαλύφθησαν τὰ λείψανα σπουδαίας πόλεως, ἀποτελουμένης καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ σπηλαίων λελαξευμένων ἐν τῷ βράχῳ. Ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὁχθῆς τοῦ Ἀμοῦ Δάρια (Ὁξοῦ), ἐν τοῖς πέριξ τῆς βουχαρινῆς πόλεως Χαρκῆ.

Ἡ ὑπόγειος πόλις, κρινομένη ὑπὸ τῶν ἐπιγραφῶν, νομισμάτων κλπ. ἅπερ ἐν αὐτῇ ἀνεκαλύφθησαν, φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν ἀπὸ τοῦ ΙΒ' αἰῶνος μ. Χ. Κατοικίαι τινεὶ εἰσι πολυώροφοι. Ὑπάρχουσι δ' ἐν ταύτῃ ὁδοὶ καὶ πλατεῖαι ὧν ὀλίγαι μόνον εἰσι κεκαλυμμέναι ὑπὸ ἐρειπίων.

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ ΑΝΝΙΝΟΥ

ΓΕΝΟΜΕΝΗ ΕΝ ΤΩ "ΕΛΛΗΝΙΚΩ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩ ΣΥΛΛΟΓΩ."

τῇ 26 Ὀκτωβρίου 1891.

Ἀπόστολος τοῦ τύπου, ὅχι τοῦ μαχίμου καὶ πολυπράγμονος, ἀλλὰ τοῦ εἰρηναίου καὶ πρᾶου, τοῦ εἰς τὰ ἡμέρα στάδια τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιστήμης ἐνδιατρίβοντος, χαίρειτό μετ' ἀγάπης καὶ σεβασμοῦ τὴν φιλόφρονος ταύτην ὁμήγυριν. τὴν ἐκπροσωποῦσαν κοινωνίαν, φημιζομένην ἐπὶ ἐξόχως ἄβροτς καὶ εὐγενέσιν αἰσθήμασι καὶ ἐπὶ ἐπιζήλω πνευματικῇ μορφώσει. Προσκληθεὶς δὲ παρ' ἑξῆς καὶ ἐξ εὐμενοῦς συγκαταβάσεως ν' ἀνέλθω ἐπὶ τὸ βῆμα τοῦτο, ὅπερ ἐτίμησαν τόσοι ἐπιφανεῖς στομύλοι ἀγορηταί, ζητῶ τὴν ἄδειαν ὅπως ἀπασχολήσω ὑμᾶς λαλῶν περὶ τοῦ ἀθηναϊκοῦ τύπου ἐν γένει. Τὸ θέμα τοῦτο ἐξέλεξα ὡς καταλληλότερον παντὸς ἄλλου, καθότι ὁ παρὰ τὸν Ἰλιστὸν τύπος διατελεῖ εἰς ἅμεσον ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ βιοῦντας ὁμογενεῖς, παρ' οἷς εὐρίσκει μέγα μέρος τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς συντήρησίν του πόρων, ὁ δὲ γογγυσμὸς τῶν πισστηρίων αὐτοῦ ἀντηγεῖ καὶ παρὰ τὸν Βόσπορον καὶ παρὰ τὸν Δούναβιν καὶ παρὰ τὸν Βορυσθένην καὶ παρ' αὐτὸν τὸν Γάγγην. Χρήσιμον ἐπομένως ἀποβαίνει αὐτοῖς τὸ νὰ γινώσκωσιν ἀκριβέστερον τὸν ὄργανισμὸν τοῦ τύπου καὶ τὰς συνθήκας τῆς λειτουργίας του. Ἀλλως τε τὸ θέμα αὐτὸ μοι εἶνε ὑπὲρ πᾶν ἄλλο οἰκεῖον καὶ ἀντί, ἀμείψαν ὀφλισκάνων, περὶ ἄλλα νὰ ἐκτραπῶ, προτιμῶ νὰ ἐπανεέλθω εἰς τοὺς ὠκεανούς αὐτοὺς τῆς μελάνης, οὓς διέπλευσα καὶ ἐξ ὧν, παρὰ τοὺς νόμους τῆς βαφικῆς, ἐξῆλθον μὲ λευκὰς τὰς τρίχας παρὰ τοὺς κροτάφους. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἐκ τῶν ὠκεανῶν αὐτῶν ἀπεσπύρην πρό τινας χρῶνον κεκημηκῶς καὶ ὅμοιος μὲ τὸν ναυαγὸν ἐκεῖνον τοῦ Δάντου, ὅστις

con lena affannata

Uscito fuor del pelago alla riva

Si volge all' acqua perigliosa e guata.

ἀλλ' εἶνε ἐπίσης ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀνθρώπινος ψυχὴ ὑπόκειται εἰς παντοῖα καὶ παράδοξα αἰσθήματα νοσταλγίας καὶ ἀποῦ ὑπάρχει σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ la nostalgie de la boue, ὡς λέγουσιν οἱ Γάλλοι, ἧτοι ἡ νοσταλγία τοῦ βορβόρου, εἶνε νομίζω ἐπιτετραμμένος εἰς παλαιὸν ἀγωνιστὴν ν' ἀναμνησκηται κατὰ προτίμησιν τῶν χρόνων τῆς ἐνεργοῦ αὐτοῦ ὑπηρεσίας.

Βλέπω ὅμως ὅτι περιουτολογῶ συνεχῶς καὶ τόσον ἐξαίρῳ ἀβελήτως τὰς ἐν τῷ τύπῳ μαχίμους ὑπηρεσίας μου, ὥστε καὶ σεῖς ἀρχίζετε ν' ἀπορῆτε πῶς δὲν βλέπετε τοῦλάχιστον παρὰ τοὺς ὅμους μου ζεῦγος ἐπωμίδων. Καιρὸς εἶνε νὰ συντομεύσω τὸ προοίμιόν μου, περιστέλλων καὶ τὴν ἰδικήν μου ἀκούσιον μεγαλαυχίαν καὶ τὰς ἰδικὰς σας παρατόλους εἰκασίας, καὶ νὰ ἐπιληφθῶ δὲ τοῦ κυρίου θέματός μου. Πλὴν μὴ περιμένετε τακτικὴν ἱστορίαν, ἀλλὰ μόνον σημειώσεις ἀτάκτως ἐρριμμένας καὶ ἀτομικὰς ἐντυπώσεις, ἐξ ὧν ὑμεῖς θὰ σχηματίσητε ἰδεάν τινά περὶ τῆς ἐξελεύσεως τῆς προόδου τοῦ ἐλληνικοῦ τύπου· ἴσως δ' ἐξ αὐτῶν θὰ δυνηθῇτε πρὸς τούτοις νὰ ἐκτιμήσητε καὶ κατὰ πόσον ἔχω δίκαιον ἂν

τοῦ βίου καίτοι διαβὰς τὴν μέσσην ἡλικίαν
ἀγωνιστὴς προβάλλω.

Διότι ἐπὶ τέλους, κύριοί μου, μὴ λησμονῆτε ὅτι κατὰ τὴν διαβόη-
τον ἱστορικὴν φράσιν ἀγωνισταὶ θεωροῦνται ὅσοι εἰργάσθησαν ὅχι μόνον
μέ-τὸ π ἄ λ α, ἀλλὰ καὶ με-τὸ π ἔ ν ν α !

* *

Εἰς τὸ δημοσιογραφικὸν στάδιον κατετάχθη ἐθελοντὴς πρὸ εικο-
σαετίας περίπου. Αἱ Ἀθῆναί μας τότε ἦσαν μικραὶ ἀκόμη καὶ ἐν τῇ
ὀλίγῃ ἀναπαυόμεναι. Μικραὶ ἦσαν αἱ οἰκίαι των, μικρὰ τὰ καφενεῖα,
μικραὶ αἱ περιουσίαι, μικρὸς καὶ ὁ προϋπολογισμὸς τοῦ Κράτους. Ὑπῆρ-
χον ἐν αὐταῖς πολλοὶ φουστανελλοφόροι καὶ διόλου σχεδὸν μετῖται τοῦ
χρηματιστηρίου. Αἱ ἐφημερίδες των ἦσαν αὐτόχρημα σπιθαμιαῖαι. Ὁ
Γύλλιβερ δὲν μᾶς ἀνέφερεν εἰς τὰ ταξείδια του ἂν οἱ Διλιπούτειοι εἶχον
ἐφημερίδας. Ἀλλ' ἂν εἶχον βεβαίως αὗται δὲν θὰ ἦσαν μικρότεροι τῶν
ἐκδομένων ἐν Ἀθήναις, ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1871—1872. Ἦσαν συνή-
θως δίστηλοι, με-ἐν ἀρθρίδιον κολλημένον ὡς ἐκδόριον εἰς τὴν πρώτην
στήλην, πάντοτε τιτλοφόρον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀντεμένετο ἡ πολιτικὴ τοῦ
Βίσμαρκ ἢ κατεκρίνετο ἡ διαγωγή τοῦ εἰρηνοδόκου Νωναχίδος, με-τινας
εἰδήσεις φύρδην μίγδην ἐρριμμένας καὶ με-τινας ψωραλέας ἀγγελίας εἰς τὴν
τελευταίαν στήλην τῆς τετάρτης σελίδος, ἐν αἷς ἐπρώτευε στερεοτύπως
ἡ ἀεὶ μνηστὸς Πανάκεια τῶν καταποτίων τοῦ Χολλωθαί. Ἦσαν καὶ τινες
μεγαλείτεροι τὸ σχῆμα καὶ με-ἀξιώσεις σοβαρωτέρας, τὸσον σοβαρωτέ-
ρας, ὥστε τὰ ἄρθρα των περιεῖχον ἀπαραιτήτως καὶ Λατινικὰ ρητά :
sic transit gloria mundi, o tempora, o mores, caveant consules,
δημοσιογραφικὰ ὁστρακώδερα παραμείναντα εἰς τινὰ στρώματα τοῦ τύ-
που καὶ μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν διὰ τοῦ χρόνου μεταβολὴν τοῦ ἔδαφους.
Αὗται ὅμως ἐξεδίδοντο δις τῆς ἐβδομάδος καὶ τινες μάλιστα ἄπαξ μόνον,
ἐνῷ αἱ σπιθαμιαῖαι ἐξεδίδοντο πεντάκις καὶ μερικά ἐπωλοῦντο εἰς τὰς
δόδας. Ὡστε διὰ ν' ἀναγνώσῃς τὴν Μ ἔ ρ ι μ ν α ν ἢ τὸ Μ ἔ λ ο ν ἔπρεπε
να θεωρακισθῇτε εἰς ὑπομονὴν καὶ νὰ περιμένετε εἰς τὸ καφενεῖον ἕως νὰ
περιέλθῃ μετὰ 20 expositions εἰς χεῖράς σας τὸ φύλλον εἰς κατάστα-
σιν ἀποσυνηθείσεως. Ἐκ τῶν μικρῶν φύλλων πολὺ γνωστὴ ἦτο τότε ἡ
Ἀ λ ἡ θ ε ι α· καὶ μὴ μ' ἐρωτήσητε, παρακαλῶ, τί ἐστὶν Ἀ λ ἡ θ ε ι α
ὅσοι δὲν ἔτυχε νὰ τὴν γνωρίσῃτε ποτε, διότι δύσκολον θὰ μοὶ εἴνε νὰ πα-
ραστήσω ἐπακριβῶς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐφημεριδαρίου αὐτοῦ, ὅπερ ἦτο
τὸ πρῶτον ἀτελὲς πρωτόπλασμα τοῦ μέλλοντος καθημερινοῦ τῆς ἑλλη-
νικῆς πρωτεύουσας τύπου· ἐκτὸς ἂν ἐννοῆτε νὰ μιμηθῇτε καὶ ὑμεῖς τὸν
Πιλάτον, ὅστις, καθὰ εὐφυῶς παρατηρεῖ ὁ Βολταῖρος ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ
τοῦ Λεξικῷ, ἐρωτήσας τὸν Ἰησοῦν τί ἐστὶν ἀλήθεια, ἔστρεψεν ἀμέσως
αὐτῷ τὰ νῶτα καὶ δὲν ἀνέμεινε ν' ἀκούσῃ τὴν ἀπάντησιν.

Τὸ ρητόν : « ἡ ὑπουργία μου δίδεις, ἡ ἐφημερίδα γράφω » ἔσχυε
τότε ἐν πάσῃ αὐτοῦ τῇ ἀκμῇ· πολλάκις ὅμως τὸ ρητόν ἔσχυε καὶ ἀντι-
στρόφως καὶ ἡ ἐκδοσις ἐφημερίδος ἦτο ἡ συνέπεια τῆς παροχῆς ἐπικερ-
δοῦς ὑπουργήματος πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς συμφωνίας do ut des. Ἐκτὸς
σπανίων ἐξαίρεσεων, αἱ ἐφημερίδες ἐτρέφοντο διὰ τῶν ἀδήλων πόρων, δη-
λαδὴ ἐκ τῶν σπλάγγχων τοῦ δημοσίου ταμείου, τοῦ αἰωνίου Προμηθέως,
ὃν οὐδεὶς ποτε Ἠρακλῆς θὰ δυνήθῃ ν' ἀποδεσμεύσῃ ἀπὸ τοῦ ἀπαισίου
Καυκάσου. Ὅσάκις δὲν ἦσαν ἀπ' εὐθείας καὶ φανεραὶ αἱ παροχαὶ τῆς
ἐξουσίας ἦσαν ἔμμεσοι καὶ ἡ βορὰ ἐδίδετο ἐν εἰδὲι καταχωρίσεων δημο-
σίων ἐγγράφων ἢ διὰ τῆς καταναγκαστικῆς στρατολογίας συνδρομητῶν
μεταξὺ τῶν πολυπληθῶν τάξεων τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Αἱ ἄλλαι
ἐφημερίδες ἀπέζων ἀσκητικῶς διὰ τῶν ἰσχνῶν συνδρομῶν, τῶν ἐκ τῶν δια-
τριβῶν ὠφελιμάτων καὶ ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν φύλλων καὶ τῶν ἐκτά-
κτων παραρτημάτων, ὧν ὅμως τὸ εἰσόδημα ἦτο ἀσήμαντον. Ἀλλως τε
ὀλίγοι ἦσαν καὶ οἱ ἔχοντες τὸ ἔργον τοῦ δημοσιογράφου ὡς τακτικὸν ἐπάγ-
γελμα. Οἱ περισσότεροι τὸ εἶχον πάρεργον. Ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα δημο-
σιογράφος εἶνε νεολογισμὸς· τότε κοινῶς ἐλέγοντο ἀκόμη ἐφημεριδογράφοι.
Συνεργάτας τακτικὸς δὲν εἶχον οὔτε προσωπικὸν με-λειουργίαν κανονι-
κὴν δὲν εἶχον δὲ ἀνάγκην ρεπόρτερ καὶ μεταφραστῶν, διότι αἱ τεργε-
σταῖαι καὶ αἱ βυζαντιναὶ ἐφημερίδες ἦσαν ἀνεξάντλητοι τροφοδοτίδες καὶ
ἡ ψαλὶς ἡμιλλᾶτο με-τὴν γραφίδα ὡς πρὸς τὴν παρασκευὴν τῆς ὕλης.
Οἱ διευθυνταὶ ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἀρχισυντάκται καὶ διορθω-
ταὶ καὶ διεκπεραιωταί. Εἶχον μόνον διανομεῖς, οἵτινες τακτικὰ διένεμον

κατὰ πᾶσαν πρωτοχρονίαν, τὰς ποικιλοχόρους ἐκείνας εὐχάς, αἵτινες ἀ-
πέμειναν στερεότυποι καὶ ἀναλλοίωτοι ὅσον καὶ ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία.
Γραφεῖα ἰδιαίτερα δὲν εἶχον παρὰ οἱ ὀλίγοι, οἱ πεντακσιομέδικοι, ὅσοι
ἠτύχουν νὰ προσδιορίζωσιν ἐν μέρος τῆς ἰδιαίτερας των κατοικίας ἐπὶ
τοιούτῳ σκοπῷ· οἱ ἄλλοι ἦσαν φερέοικοι κατὰ γράμμα. Ἐνθυμούμαι ἰδίως
ἓνα δημοσιογράφον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἓνα τύπον ἀλλόκοτον, ἥρωα λη-
σμονηθέντα τοῦ Murger, τοῦ ὁποῦ ὁ ὑψηλὸς πῖλος, προστατεύων ἀπὸ
ἀμνημονεῦτων χρόνων τὴν γόνιμον καὶ φλογερὰν κεφαλὴν, εἶχεν ἀποκτή-
σει χροῖαν αἱματηρὰν ὡς τρίχωμα γηραλέου λύκου, τὸ δὲ πιναρὸν περι-
λαίμιον τοῦ ἐπενδύτου τοῦ ἡδύνατο νὰ διαθρέψῃ ὅλην τὴν βλάστησιν τῶν
κρεμαστῶν κήπων τῆς Σεμιράμιδος. Ὁ πλάνης αὐτὸς συντάκτης δὲν ἐν-
θυμούμαι τινος ἐφημερίδος, τακτικὸς πελάτης τοῦ καφενεῖου τῆς Ἡραίας
Ἑλλάδος, κέντρου τότε τῆς ἀθηναϊκῆς κινήσεως, συνέτασσε τὰ ἄρθρα τῆς
ἐφημερίδος του, δι' ὧν ἐκεραυνόβλυε τοὺς ἐν τῇ ἐξουσίᾳ πολιτικούς ἀν-
δρας, ἐν τῇ μέσῃ δύο ἢ τριῶν βραστῶν καὶ γλυκέων καὶ ἐνὸς ἀκοιμήτως
ρέγγοντος ναργιλέ. Ἀντὶ ἐνὸς λιτοῦ δειπνοῦ εἰς τι τῶν τότε πολυαριθμῶν
εὐθηνῶν καπηλείων ὁ τυχὼν ἐπιτήδειος ἡδύνατο νὰ ἐκμεταλλευθῇ ὅλον
τὸν λυρισμὸν τῆς γραφίδος του, εἰ καὶ ἡ ρεκλάμα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην
δὲν ἦτο ἐμπόρευμα μὴ ἔχον πολλὴν πέρασιν καὶ ἂν δὲν ἦτο προβληματικὴ
ἡ ἐπιτυχία συστάσεως, ἐκ τοιούτου κήρυκος προερχομένη.

Τύπος ἀνάλογος τοῦ ἀνωτέρω ἦτο ὁ στρατολογήσας με καὶ εἰσαγα-
γὼν με εἰς τὰ ἄδωτα τῆς δημοσιογραφίας. Ἦτο βραχύσωμος, προγαστωρ,
με-λευκὰς παραγναθίδας· ἀλλ' ὑπερεῖχε τὸν συνάδελφόν του κατὰ τοῦτο,
ὅτι ἐκέκτετο ἰδικὸν του τυπογραφεῖον. Ἀνθρωπος ἔχων ἰδιόκτητον τυπο-
γραφεῖον, ἐθεωρεῖτο ἐνδοδεγμένος τότε ὑπὸ τῆς Θεῆς Προνοίας καὶ ὑπο-
χρεωμένος ἐκ πάντων τῶν φυσικῶν καὶ ἡθικῶν νόμων νὰ ἐκδώσῃ ἐφημε-
ρίδα. Ἐγνώρισα εἰς τὴν Ἑσπερίαν ἓνα καθηγητὴν, ὅστις ἔγραφε δράματα
καὶ μάλιστα εἰς ξένην γλῶσσαν ἣν ἀτελέστατα ἐγίνωσκε, μόνον καὶ μό-
νον διότι κατὰ τὴν ἀφελῇ φράσιν του « ἔτυχε νὰ ἔχῃ, ἐννοεῖς, τὴν Ποιη-
τικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους κατ' οἶκον ! » Ἡ ἐφημερίς του ἐκαλεῖτο, ἂν δὲν
ἀπατῶμαι, Π ρ ω ὶ ν ὅ ς Τ α χ υ δ ρ ὀ μ ο ς, ὁ δὲ τρόπος δι' οὗ συνέτασεν
αὐτὴν ἀρκετὰ πρωτότυπος· μὴ γινώσκων αὐτὸς νὰ συντάσῃ ἄρθρα, πε-
ριτῆρχετο τὰ δημόσια γραφεῖα, ἔλλοχων τοὺς ὑπαλλήλους καὶ μάλιστα
τοὺς νεοδιωρισμένους καὶ καταφεύγων εἰς τὰ φῶτα αὐτῶν. Τὴν ἡμέραν
ἐκείνην ἔτυχε νὰ εἰσρά μου· ἦλθε μετὰ τινος ἐλιγμοῦς πρὸς τὴν γωνίαν
ἐνθα εἰργαζόμην καὶ ἀφοῦ μοὶ προσέφερεν ἓν σιγάρον καὶ μοὶ ἀπέτεινε
μερικά φιλοφρονήματα, μοὶ εἶπε διὰ μιᾶς ἐκ τοῦ συστάδην :

— Σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ γράψῃς ἓνα ἄρθρον διὰ τὸν Τ α χ υ δ ρ ὀ μ ο ν.

— Ἀρθρον ! ἀπήντησα προσβλέπων αὐτὸν μετ' ἀπορίας.

— Ναί· καὶ διατί τάχα ; . . .

Καὶ ἀπορία μεγαλειτέρα ἐξωγραφήθη ἐπὶ τῆς φυσιγνάθου μορφῆς
τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Τ α χ υ δ ρ ὀ μ ο υ διὰ τὸν ἐνδοιασμόν μου. Δι' αὐτὸν
πᾶς ἄνθρωπος κινῶν τὸσον γοργῶς τὴν γραφίδα του, ὅσον ἐγὼ περὶ τὴν
ἀντιγραφὴν δημοσίων ἐγγράφων δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἔχῃ δισταγμούς ὡς
πρὸς τὴν ἱκανότητά του περὶ τὴν ἀρθρογραφίαν.

— Καὶ τί ἄρθρον θέλεις ; τὸν ἡρώτησα δειλῶς.

— Νά, ἓνα εἶδος ἄρθρου ἐπαινετικοῦ διὰ τὸν Βούλγαρον . . . Ἐγὼ
εἶμαι Βουλγαριστὴς, ὅπως ξεύρεις.

Τέλος πάντων με-ὄλους τοὺς δισταγμούς μου, ἡ μεираκιώδης φιλαυ-
τία μου ἐκεντήθη καὶ ἐξηγέρθη. Ὑπεσχέθην νὰ τὸ γράψω καὶ τὴν ἐπο-
μένην τῷ ὄντι τοῦ τὸ ἐνεχείρησα. Ἀλλὰ τὸ ἡμερώτατον αὐτὸ κατασκευά-
σμα ἦτο φύσει ἐπαναστατικώτερον καὶ αὐτῶν τῶν ἄρθρων τοῦ Ροσεφόρ,
διότι κ' ἐγὼ δὲν εἰζέυρω οἶαν καταπληκτικὴν ποσότητα πετρελαίου ἐχρειά-
σθαι νὰ καταναλώσῃ ἡ πενιχρά μου μαθητικὴ λυχνία διὰ τὸν καταρτι-
σμόν του. Τὸ ἄρθρον μου ἐδημοσιεύθη τὴν ἐπομένην· ἀγνοῶ τίνα ἐντύ-
πωσιν ἐνεποίησεν εἰς τὸν μεγάλτιμον Ὑδραῖον πολιτευτὴν καὶ ἰδίως ἡ πε-
ρικοπὴ του ἐν ἣ παρῆσθαι τὴν ὑπομονὴν αὐτοῦ καὶ τὴν μετριοπάθειαν
με-τὴν τοῦ Φωκίωνος ! ὁ κόσμος ὅμως ἡδύνατο δικαίως νὰ τὸ ἐκλάβῃ ὡς
ἐπιθετικώτατον, ἕνεκα τῆς πληθύσεως τῶν ἐν αὐτῷ ἐξυμνητικῶν ἐπιθέτων.
Αὐτὸ τὸ ἄρθρον ὑπῆρξεν ὁ πειρασμὸς τῆς Ἐδῆς δι' ἐμέ. Ἐκτοτε ἐγευθην
τοῦ ξύλου — ἀτυχῶς ἄνευ τῆς κυριολεξίας μέχρι σήμερον τοῦλάχιστον —
τοῦ γινώσκειν τὸ καλὸν καὶ τὸ πονηρὸν. Ἐκτοτε, ἀφοῦ ἀπήντησα ipso
jure τὴν ιδιότητα τοῦ ἀρθρογράφου με-τσαύτην ἐπεδόθην ζῶν περὶ τὸ

γράφειν ἄρθρα, ὥστε πολὺ φοβοῦμαι ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν κατάχρησιν ὀφείλονται οἱ ἀρθρικοί πόνοι, τοὺς ὁποίους ἐνίοτε αἰσθάνομαι.

Ὁ τύπος αὐτοῦ τοῦ περιπλανωμένου δημοσιογράφου, ὃν προσεπάθησα ν' ἀπεικονίσω δὲν ἦτο μοναδικὸς ἐν Ἀθήναις, οὐδὲ σπάνιος αἰ ἐφημερίδες αἱ συντασσόμεναι διὰ τοιοῦτου πνευματικοῦ ἐράνου. Πλὴν τῶν ὀλίγων γνωστῶν καὶ μονίμων, ἀπειράριθμα ἦσαν τὰ ἐκδιδόμενα ἐν Ἀθήναις φύλλα, ὧν ὁ βίος δὲν εἶχε διαρκεῖαν μείζονα τοῦ τῶν μυθικῶν παρὰ τὸν Ὑπαννὴν ἐντόμων. Αἱ νέαι ἐφημερίδες ἀνέτελλον καὶ ἔδουν εἰς τὸν ὀρίζοντα ἄνευ ἐξουσιοδοτήσεως τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς καὶ ἀνευ ἐνοχλήσεώς τινος ἐκ μέρους τῆς ἐξουσίας· εὐκολώτερον δὲ θὰ ἦτο ν' ἀπομνημονεύσῃ τις ὅλην τὴν σειράν τῶν Φαραῶ τῆς δυναστείας τῶν Ὑκσῶς παρὰ τὰ ὀνόματα τῶν ἐκδοθεισῶν κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα ἐλληνικῶν ἐφημερίδων. Τὸ σμῆνος δὲ αὐτὸ τῶν ἐντύπων ἀκρίδων ἐμάστιζε κατὰ προτίμησιν τὰ πενιχρὰ βαλάντια τῆς τεταλαιπωρημένης γενεᾶς τῶν ὑπαλλήλων, οἵτινες τῇ ἀνωτέρᾳ ἐπινεύσει τῶν ἐκαστοῦ κυβερνητῶν ἐνεγράφοντο δυναστικῶς συνδρομηταί, καίπερ γινώσκοντες τὸ φθαρτὸν καὶ πρόσκαιρον τῶν ἐγκοσμίων καὶ ἰδίως τῶν ἐλληνικῶν ἐφημερίδων. Ὑπῆρχον ὅμως καὶ τινες ἐκδόται ἐφημερίδων ἐπιεικέστεροι καὶ μᾶλλον φιλόφρονες, φίλος μού τις δὲ φιλαληθέστατος, ἀσχοληθεὶς μετὰ ζήλου εἰς τὸν καταρτισμὸν συλλογῆς τῶν ἐκδοθέντων ἐλληνικῶν φύλλων, μὲ διαβεβαίωσεν ὅτι ἐξεδίδετο ποτε ἐφημερίς, ἥτις ἐδέχετο συνδρομὰς οὐχὶ εἰς χρήματα, ἀλλ' εἰς εἶδη καταναλώσεως. Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἡ πνευματικὴ καὶ ἐκπολιτιστικὴ ἐργασία τοῦ εὐσυνειδήτου ἐκεῖνου δημοσιογράφου ἡμεῖθετο ὑλικώτατα καὶ ἀντὶ τῶν ἄρθρων, τῶν διαφόρων καὶ τῶν ποικίλων, ἐλάμβανεν ἔλαιον, ἀραβόσιτον, τραχανᾶν, ξυλάνθρακα κτλ. Ἡ τοιαύτη δημοσιογραφικὴ ἀκρασία προήλθεν ἐκ τῆς ἀχαλινώτου πολιτικῆς ἀκολασίας, τῆς ἐπακολουθησάσης μετὰ τὴν μεταπολίτευσιν. Ὁ στίχος ἐκεῖνος τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου :

Εἶν' ἐλεύθερος ὁ τύπος, φθάνει μόνον νὰ μὴ γράφῃ,

ὅστις ἦτο μᾶλλον χονδροειδὲς σκῶμμα παρὰ ἀλήθεια, ἐβάρυνε τὸν τράχηλον τοῦ Ἑλλήνος. Μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ προδότη τοῦ Ὁθωνος, καθεὶς ἐπόθησε ν' ἀποκτήσῃ μίαν τοῦλάχιστον ἐφημερίδα ἰδικήν του διὰ νὰ διερμηνεύῃ τὰ φρονήματά του, ὅπως εἶχεν ἀποκτήσῃ καὶ μίαν καθίαν Μινιὲ διὰ ν' ἀποκτείνῃ ἐν ἀνάγκῃ τὸν πλησίον του.

Καὶ ὅμως ὁ τύπος αὐτὸς ὁ ἀκατάρτιστος, ὁ ἀσύντακτος, ὁ ἀτίθαστος, ὁ ἐνδεὲς ἐκέκτητο ἀρκετὴν ἐπὶ τὰ κρείττω διαφορὰν ἀπὸ τοῦ προὔπαρξαντος. Μὲ ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐλλείψεις εἶχεν ἀσυνειδήτως χαρακτηρὰ γενικώτερον καὶ κοινωνικώτερον, σύστημα δὲ λειτουργίας σχετικῶς ἐρρυθμώτερον. Χάριν χρονολογικῶν μου μελετῶν διέτριψα πολὺ περὶ τὴν μελέτην τῶν παλαιότερων ἐλληνικῶν ἐφημερίδων, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κυβερνήτου μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος καὶ εἶδα πόσον ἀστοιχείως ἦτο ἀκόμη ὁ τύπος ἐν Ἑλλάδι, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Βίκτωρ Οὐγκὼ εἰς τὰς ἀπαρχὰς τοῦ λυρικοῦ του οἴστρου ἀπεκάλει τὸν ἐν Γαλλίᾳ τύπον ἐργαστήριον Κυκλώπων. Δὲν ἄρνούμαι ὅτι ὑπῆρχον ἄνδρες λόγιοι καὶ ἐμβροθεῖς κεκτημένοι κάλαμον γλαφυρὸν καὶ ἐξησκημένον μετὰ τῶν δημοσιογράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης· ἴσως μάλιστα ἡ τότε γενεὰ ἡτύχει ν' ἀριθμῇ πλείονας τοιοῦτους ἢ αἱ κατόπιν. Ἀλλὰ τὸ ἔργον αὐτῶν ἦτο προσωπικόν, τὰ δὲ φύλλα των, διερμηνεύοντα γνώμας ἀτομικὰς, ἢ φρονήματα ὁμάδων καὶ κομμάτων, ἦσαν μᾶλλον pamphlets ἢ ἐφημερίδες. Παραλείπω τὴν ποιότητα τοῦ χάρτου καὶ τὴν ἀφόρητον πολλακίς τυπογραφικὴν φιλοκαλίαν· ἀλλὰ καὶ ὁ ὁργανισμὸς αὐτοῦ τοῦ φύλλου ἦτο πλημμελέστατος· τὸ φύλλον ἐξεδίδετο διὰ τὸ ἄρθρον του καὶ μόνον, ἔμπλεον συνήθως ἐμφαντικῆς μεγαληγορίας· ἡ πολιτικὴ δεσπόζει ἐν αὐτῷ· κοινωνικὰ ζητήματα ποσὸς δὲν ἀνακινεῖνται· ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ πολιτικὴ λαλεῖ εἰς τὰς στήλας τῶν ἐφημερίδων τοῦ καιροῦ ἐκείνου μόνον ἐν θεωρίᾳ· ἡ δὲ αὐτῆς δὲν παρακολουθεῖται· σπανιώτατα θ' ἀπαντήσῃ εἰς τὰς στήλας των περίληψιν ἀκριβῆ τῶν ἐργασιῶν τῆς βουλῆς ἢ τῆς γερουσίας· μερικὰς εἰδήσεις παρέχουσι μόνον ἐκ συγκαταβάσεως καὶ κυρίως ἐξωτερικῆς, διότι περὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἐπεκράτει, φαίνεται, ἡ δοξασία ὅτι ἀφοῦ ἦσαν γνωστά, περιττὸν ἦτο νὰ τὰς ἀναγράφωσιν. Οὐχὶ σπανίως ἔτυχε ν' ἀναζητήσῃ εἰδήσιν τινα σπουδαιωτάτην καὶ χρησιμωτάτην περὶ συμβάντος πολυχρότου καὶ νὰ μὴ ἀνεύρω οὐδ' ἔγνος ἀπαῆς, ἐνῶ ἀνεύρισκον εἰς ἀντάλλαγμα καταρχήτως ἀθρογραφίας καὶ πρὸς

τούτοις ἡθικοφιλοσοφικοὺς χαρακτηρισμοὺς κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Λαθρυγέρου. Ἐνίοτε ὑπάρχουσιν εἰς αὐτὰς χάσματα, διότι ἔτυχεν ὁ συντάκτης ν' ἀποδημῇ ἢ ν' ἀσθενῇ. Μίαν μόνην ἐφημερίδα ἀπήντησα ἐκ τῆς σειρᾶς ταύτης δῆθεν mondaine, τὴν Φήμη ν' ἢ Γαχυπερον Φήμη ν' τοῦ ἐπιζώντος γηραιοῦ Παπαδοπούλου. Αὕτη ἀνέγραφεν ἐνίοτε καὶ εἰδήσεις, ἀναφερομένας εἰς τὴν κοινωνικὴν κίνησιν, λόγου χάριν συνοικέσια, καίτοι ὁ ἀναγνώστης ὤφειλε νὰ εἶνε προσεκτικὸς καὶ δύσπιστος περὶ τὰ τοιαῦτα, διότι ὁ ἀφελὴς ἀλλ' ἀδιόρθωτος ἐκδότης τῆς Φήμης ἐγένετο τακτικῶς τὸ θῆμα πλάνης ἀστειῶν τινῶν, οἵτινες τῷ ἀνεκόνουν ἀνύπαρκτα συνοικέσια, ἅτινα ἠναγκάζετο νὰ διαψεύδῃ εἰς τὸ ἐπόμενον φύλλον. Ἀλλ' αἱ εἰδήσεις αὗται εἶνε περιεργόταται καὶ χαρακτηριστικῶς τὴν σοβαρότητα τοῦ ἀναγράφοντος αὐτὰς ὀργάνου. Οὕτω, π. χ. εἰς τὸ φύλλον τῆς 22 Δεκεμβρίου 1851 ἀναγράφεται ἡ ἐξῆς εἰδήσις εἰς τὰ Διάφορα : « Ἐάν καλῶς μᾶς ἐπληροφόρησαν, ἡ κυρία Ρωσιάδου τοῦ φιλολόγου, πενθηφορεῖ διότι δὲν ὑπάρχει πλέον εἰς τὴν ζωὴν ἐν ὠραιότατον σκυλάκι τις, ὅπερ ὑπερηγάπα ». Καὶ εἰς τὸ φύλλον τῆς 18 Μαρτίου 1825 : « Οἱ τέσσαρες κοῦρκοι (γάλοι) ἐνὸς χαριεστάτου καὶ ἀνθηροῦ ἀξιωματικοῦ τῆς φρουρᾶς Ναυπλίου ἀφίχθησαν αἰσίως ἐνταῦθα. Ἐπίσης καὶ ὁ λαγῶς ἐνὸς γηραιοῦ ταγματάρχου ». Καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας, τὴν 24 Μαρτίου, ἀπαντᾷ τις ἐνὸς καὶ ἐμβρόντητος τὴν ἐξῆς εἰδήσιν ἐν ἀφελεστάτῃ βραχυλογίᾳ μετὰ τοιοῦτου εἶδους διαφύλλου : « Λέγεται ὅτι μέρος τῆς νήσου Θήρας κατεποντίσθη. » Ἀλλ' ἂν τὰ ὄργανα τοῦ τύπου ἦσαν τόσον ἀφελῆ, φαίνεται ὅτι καὶ ἡ κοινωνία τῆς ἐποχῆς, ἣν ἀντεπροσώπευεν δὲν ἦτο σοβαρώτερα, ἂν ἔχεται ἀληθείας ἢ ἀλλόκοτος εἰδήσις, ἣν ἀνευρίσκομεν εἰς μεταγενέστερον φύλλον τῆς Φήμης, ἔχουσιν δὲ ἐπὶ λέξει ὡς ἐξῆς : « Τὸ ἐσπέρας δύο στρατιωτικοί, ὁ μὲν ἀνέκων εἰς τὸ σῶμα τῶν Γενικῶν Ἐπιτελῶν, ὁ δὲ εἰς τὸ πεζικόν, θέλουν ὑψώσει ἀπὸ τοῦ Κωδωνοστασίου τῆς Ἀγίας Εἰρήνης παμμέγιστον ἀετὸν μετὰ τριῶν φανῶν. Ὅσοι ἐπιθυμοῦν ἄς λάβωσι τὴν τιμὴν νὰ παρευρεθῶσιν εἰς τὸ λαμπρὸν τοῦτο θέαμα ». Σημειωτέον ὅτι ἡ εἰδήσις δὲν φέρει ἡμερομηνίαν 1 Ἀπριλίου, ἀλλ' 28 Ἰουνίου. Ἀλλὰ καὶ ὁ ὁργανισμὸς τῆς κοινωνίας ἦτο ἀκόμη ἀσύντακτος καὶ συγκεχυμένος κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὥσον καὶ ὁ τοῦ τύπου, ὡς ἐξάγεται ἐξ ἀγγελίας, ἣν συνήντησα ἐν τινὶ τῶν ἐφημερίδων τῆς ἐποχῆς ταύτης, διὰ τῆς ὁποίας ἐμπορικὸν κατὰσταμα, ἐν κεντρικῇ ὁδῷ κείμενον, ἐπληροφόρει τὸ κοινὸν ὅτι ἐπωλοῦντο ἐν αὐτῷ χάρτης ταχυδρομικὸς, πινάκια, τέτον ρωσικὸν καὶ θειαφοκίρια.

Γενναῖον ἐπὶ τὰ πρόσω βῆμα ἐποίησεν ὁ τύπος ἀπὸ τοῦ 1873. Ἀπὸ τότε ἄρχεται τὸ δεῦτερον στάδιον λεληθότος ὁργανισμοῦ καὶ βαθμιαίας μορφώσεως. Τὸ ἔτος αὐτὸ εἶνε, οὕτως εἰπεῖν, κλιμακτικόν. Εἰς τὴν μικρὰν καὶ περιορισμένην πρωτεύουσιν ἀρχίζει νὰ εἰσάγῃται καὶ αἶμα νέον καὶ χρῆμα πολὺ καὶ ἕξις τέως ἄγνωστος καὶ δαιμόνια κενά, δι' ἃ ματαιῶς καταβοῶσιν οἱ ἀνίσχυροι καὶ βραγχνόφωνοι : Ἄνυτοι καὶ Μέλαιοι. Ἡ ἀθρόα τῶν ἐπηλύδων κἀθοδὸς συνεπάγεται καὶ νέας ιδέας καὶ δημιουργεῖ νέας ἀνάγκας. Τὸ καφενεῖον τῆς Ὁραίας Ἑλλάδος, τὸ ἀθῶν κέντρον πολιτικῶν συζητήσεων καὶ θορυβῶδων μαχῶν τοῦ ζατρίκιου, μεταβάλλεται αὐτοσχέδιως εἰς Χρηματιστήριον, ὅπου δικηγόροι, κτηματῆται, ὑπάλληλοι, ἄνθρωποι πάσης ἡλικίας καὶ παντὸς ἐπαγγέλματος πωλοῦσιν ἢ ἀγοράζουσιν μετοχὰς τοῦ Λαυρίου. Καὶ αὐτοὶ οἱ ποιηταὶ εἶχον καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ. Εἶδα ἰδίως ὁμᾶσιν ἐντὸς αὐτοῦ τὸν Σπυρίδωνα Βασιλειάδην, τὸν ψάλτην τῶν Ἀττικῶν Νυκτῶν ἀγριωπὸν, ἐξημμένον μὲ ἀσκεπῆ τὴν ἐν γρῶν κεκαρμένην κεφαλὴν του καὶ σεῖόμενον ἐκ συγκινήσεως τὸν μακρὸν του καὶ δατὺν πώγωνα, περιφερῶμενον ἑξαλλόν ἐντὸς τοῦ φορητοῦ ἐκείνου καὶ συμμετέχοντα τῆς ἀγοραπωλησίας. Καὶ ὅτε ἐν τῇ ἱερᾷ ἀγανακτῆσει, τὴν ὁποίαν μοὶ ἔδιδε τὸ δικαίωμα νὰ αἰσθάνωμαι μία ποιητικὴ συλλογὴ, ὑποβλήθεισα εἰς τὸν Βουτυναῖον διαγωνισμὸν, τὸν ἱρώτησα μὲ τὸ λόγιον τοῦ Καίσαρος :

— Καὶ σύ, Σπύρο !

Μοὶ ἀπήντησεν ἐκεῖνος ὑποκώφως μὲ ὕφος μελοδραματικόν.

— Τώρα εἶνε καιρὸς νὰ πλουτήσωμεν !

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1873 ἐξεδόθη ἡ « Ἐφημερίς », τὸ πρῶτον ἡμερήσιον φύλλον, ἡ πρώτη ἀληθὴς ἐφημερίς μὲ προορισμὸν, μὲ ὁργανισμὸν

σχεδόν τέλειον, μὲ διευθυντὴν τὸν κ. Δημήτριον Κορομηλᾶν, μὲ ἀρχισυντάκτην τὸν κ. Ἰωάννην Καμπούρογλου, μὲ διαχειριστὴν, μὲ ρεπόρτερ, μὲ γραφεῖον εὐπρεπές, μὲ τυπογραφικὴν φιλοκαλίαν. Ὁ νεωτερισμὸς ἐνεποίησεν αἰσθησὶν καὶ δὲν ἐβράδυναν πολλοὶ νὰ τὸν μιμηθῶσιν. Αἱ ἀρξάμεναι τότε πολλαπλαῖ ἐπιχειρήσεις εἶχον ἀνάγκην ὀργάνων διαδόσεως καὶ υποστηρίξεως καὶ αἱ καθημερινὰ ἐφημερίδες ὁσημέραι ἐπολλαπλασιάζοντο. Εἰσῆλθον εἰς τὸν ὀργανισμόν του τελειοτέρα λειτουργία· ὁ δεσμός μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ δημοσίου συνεσφίχθη ἔτι μᾶλλον, ἀνεγνωρίσθη δὲ καὶ ἤρχισε νὰ καθίσταται σεβαστὴ ἡ ἔως τότε παραμελουμένη εὐθύνη, παρηκολοθεῖτο μετὰ πλείονος εὐσυνειδησίας παρῆκτος τῆς πολιτικῆς δράσεως καὶ ἡ κοινωνικὴ κίνησις ἐν πᾶσιν αὐτῆς τοῖς καθέκαστα, ἤρχισε νὰ καλλιεργῆται τὸ προσοδοφόρον στάδιον τῶν ἀγγελίων. Πᾶσα ἐφημερίς εἶχε τὸ γραφεῖόν της καὶ τὸν ἰδιαιτέρον κύκλον τῶν φίλων καὶ συνεργατῶν της, οἱ συντάκται ἐστρατολογοῦντο σχεδὸν ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς τάξεως τῶν λογίων, ἡμεῖνοντο ἁπλῶς τακτικῶς διὰ τὴν ἐργασίαν των καὶ ἤρχισαν ν' ἀποτελῶσι μόνιμον καὶ ἰδίαν συνομοταξίαν. Διὰ τὴν ἰδρυσὶν τινῶν ἐκ τῶν τότε ἐκδοθέντων φύλλων κατεβλήθησαν κεφάλαια σχετικῶς ὑπέρογκα καὶ ὅτε εἰς διακεκριμένον λόγιον προσληφθέντα ὡς ἀρχισυντάκτην ἐνὸς τοιούτου φύλλου ἐπληρώθη μισθὸς ἐκ 300 δραχμῶν κατὰ μῆνα, τὸ ποσὸν ἐθεωρήθη μυθῶδες καὶ ὁ ἰδιοκτήτης τῆς ἐφημερίδος ἐπιχειρηματίας μεγαλείτερος τοῦ Μπένεττ.

Μὴ νομίσῃτε ὅμως ἐξ ὅλων τούτων ὅτι διὰ μιᾶς ἐνέσκηψε τότε εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἑλλάδος ὁ χρυσοῦς αἰὼν τοῦ τύπου. Ἐτέθησαν ἀληθῶς τότε αἱ πρῶται βάσεις ἐργασίας συστηματικωτέρας καὶ ὀργανισμοῦ τελειοτέρου, ἀλλ' οἱ καρποὶ ἐβράδυναν νὰ ἐπέλθωσιν. Ἡ κατανάλωσις δὲν ἦτο μεγάλη ὅσον προσεδόκητο καὶ τὰ ἔσοδα δὲν ἰσοφάρizon πρὸς τὰς δαπάνας. Ὁ νεώτερος Ἕλλην, ἡ χαρακτηριστικώτερον εἰπεῖν, ὁ Ρωμῆός, ἐννοεῖ νὰ εἶνε ἀσύδοτος εἰς πάντα· ἡ πολιτικὴ τὸν διεφθείρει καὶ ἀφοῦ δὲν ἀποφασίζει νὰ πληρὸν ὄφρον πρὸς τὸ ἴδιον, πολὺ ὀλιγώτερον εἶναι διατεθειμένος νὰ πληρὸν διὰ νὰ μάθῃ τὰ νέα τῆς ἡμέρας. Ὁ τύπος τοῦ Ρωμῆου ὃν παρέστησε διὰ στίχων ὁ Σουρῆς καὶ ἀπεικόνισε διὰ τῆς μολυβδόδος ὁ ὁμῶνυμός μου καλλιτέχνης εἶνε ὁ ἀπεικονιζόμενος ἐν τῇ ἐπικεφαλῇ τῆς ἐφημερίδος τοῦ Σουρῆ κ ο υ τ σ α β α κ η ς, ὅστις μεταβαίνων τὴν πρῶταν εἰς τὸ καφενεῖον, ζητεῖ ἐπιτακτικῶς νὰ κομίσωσιν αὐτῷ ἔν ποτήριον ὕδατος, φωτιᾶν διὰ τὸ σιγάρων του, μίαν ἐφημερίδα πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ ἐνίοτε τὴν κλεῖδα τοῦ ἀνωλύμου μέρους τοῦ καταστήματος. Μὲ τοιοῦτο δημόσιον, ὅπερ δὲν εἶχε συναισθανθῇ ἀκόμη τὴν ἀνάγκην τῆς ἐφημερίδος, οὔτε ἀναγνωρίζει τὸ ὠφέλιμον τῆς μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ τύπου ἀλληλεγγύης, ἡ ἐξόδευσις δὲν ἰδύνατο νὰ εἶνε μεγάλη. Ἄλλως τε ἡ πώλησις δὲν εἶχε ἀκόμη συστηματοποιηθῇ· οἱ μικροὶ λοῦστροι, δι' ὧν ἐνηργεῖτο εἰς τὰς ὁδοὺς ἡ πώλησις, ὀλιγάρημοι καὶ αὐτοκέφαλοι ὄντες, δὲν ἦσαν πάντοτε συνεπεῖς εἰς τὰς πληρωμὰς των καὶ ἐνθυμούμαι εἰς τὰ γραφεῖα τινῶν ἐφημερίδων σωρεῖαν τῶν περιεχόντων τὰς ψήκτρας καὶ τὰ λοιπὰ εἶδη τῆς βαφῆς τῶν ὑποδημάτων κιβωτιδίων, ἅτινα ἀπετίθεντο ἐκεῖ ὡς ἐνέχυρα διὰ τὴν ἀξίαν τῶν διδομένων πρὸς τοὺς μικροὺς πωλητὰς φύλλων. Οἱ συνδρομηταὶ ἰδίως τῶν ἐπαρχιῶν, ἐκδικούμενοι φαίνεται διὰ προγεγεστέρας ζημίας των, ἐκώφευν εἰς πᾶσαν αἴτησιν περὶ καταβολῆς τῆς συνδρομῆς των, οἱ δὲ ἀνταποκριταὶ κατέφερον ἀντὶ τῶν τραύματων εἰς τὴν διαχείρισιν. Διὸ τὰ κεφάλαια βαθμηδὸν κατεβροχθίσθησαν καὶ πολλὰ τῶν τότε ἰδρυθεισῶν ἐφημερίδων ἀπέθανον ἐκ μαρasmus, τινὲς δὲ παρέτειναν ἐπὶ τινὰ ἀκόμη χρόνον τὴν ἀγωνιώσαν αὐτῶν ὑπαρξίν. Φεῦ! γινώσκω τινὰς χρηματίζαντας μάρτυρας ἀληθείας τῆς δημοσιογραφικῆς ταύτης περιόδου. Ἡ ἐφημερίς ἰδίως ἐκείνη, ἥτις ἐθεωρήθη ἐν ἀρχῇ ἕνεκα τῆς γενναίας ἀμοιβῆς τῶν συντακτῶν της ὡς ὁ Πακτωλὸς τοῦ ἐλληνικοῦ τύπου, διετήνυσε τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ βίου της ἐν ἀνεκδιηγήτῳ στερήσει καὶ ἡ περιγραφή των τραγικῶς ἀστείων σκηνῶν, τῶν συμβαινουσῶν εἰς τὰ γραφεῖα της, ἅτινα ἦσαν τὸ κέντρον τῆς συναντήσεως φαίδρων τινῶν ἀνεστίων, συνειθισμένων στωϊκῶς εἰς πᾶσαν κακοπάθειαν, ἰδύνατο ν' ἀποτελέσῃ βιβλίον ἀντάξιον τῶν *Scènes de la vie de Bohème*. Πῶς διηγῆσθαι τὴν ξηρασίαν τοῦ ἄλλοτε καλῶς ἐφωδιασμένου ταμείου τῆς ἐφημερίδος αὐτῆς καὶ τὸν ἡρωϊσμόν τοῦ καλοῦ κάγαθοῦ διευθυντοῦ της, ὅστις ἐξεποίησε πάντα αὐτοῦ τὰ ὑπάρ-

χοντα, διὰ νὰ τὴν διατηρήσῃ εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀγωνίαν, ἥτις ἐπεκράτει καθ' ἐκαστὴν ἔως ὅτου ἤθελεν ἐξευρεθῇ τὸ ἀναγκαῖον πρὸς ἀγορὰν χάρτου ποσόν, ὅπερ ἐνίοτε κατωρθοῦτο τόσον ἀργά, ὥστε ἡ ἐφημερίς ἐξεδίδετο ἐν μεσονυκτίαις πολλ' ὥραις καὶ δὲν ἰδύνατο νὰ ἔχῃ ἄλλους ἀγοραστὰς παρὰ τὰς κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἐξερχομένας τῶν τάφων σκιάς τῶν προγόνων. Καὶ πῶς νὰ περιγράψω τὰ τεχνάσματα, ἅτινα καθ' ἡμέραν ἐφεύρισκεν πρὸς ἐξοικονόμησιν τοῦ γεύματος ἡ ἀτυχὴς σύνταξις, ἡ ποιουμένη τρομακτικὴν κατανάλωσιν ἰδίως κρύων φαγητῶν; Ἡ πῶς νὰ παραστήσω τὴν σπαραξικάρδιον σκηνὴν ὅτε ἡ σύνταξις αὐτῇ ἡ πολυπαθῆς, μὲ βουλιμίαν δέκα Ταντάλων καὶ ἰσαρίθμων Οὐγυλίων. ἀποφασίσασα νὰ εὐωχθῇ — ἡ μεγαλοπρεπὴς αὐτῇ ἔκφρασις ἀνέκει εἰς τὸν ἐθνικὸν μας ποιητὴν κ. Ἀχιλλέα Παράσχον, ὅστις ἐρασιτεχνικῶς ἐσύχναζεν εἰς αὐτὸ τὸ *coenaculum* — διὰ τῶν δύο ταλλήρων, τῶν ἀνεπίστως ἐκ μιᾶς διατριβῆς πεσόντων εἰς τὸν Καιάδαν αὐτὸν τῆς ἀνεχρείας, καὶ μεταβᾶσα εἰς τὸ ἐστιατόριον, ἀνεκάλυψε μετὰ τὴν εὐωχίαν ὅτι τὰ δύο αὐτὰ δυστυχῶς ταλλήρα εἶχον ἀπολεσθῇ καθ' ὁδόν. Τὸ δεῖννον αὐτὸ ἔσχε πέρας φοβερώτερον καὶ τοῦ τῶν θυσσετῶν, ὅστις δὲ δὲν εἶδε κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὸ βλέμμα, ὅπερ ἐξηκόντισεν ὁ πολλὰ παθὼν ἐκ τῆς πελατείας ἐκείνης ξενοδόχος, οὐδέποτε θὰ δυνήθῃ νὰ λάβῃ σαφῇ ιδέαν περὶ τοῦ τί ἦτο ἡ κεφαλὴ τῆς Μεδοῦσης.

Θὰ συμπεραίνετε ἴσως ὅτι μετὰ τὸν ὀριστικὸν θάνατον τῆς Τραβιάτας αὐτῆς τῶν ἐφημερίδων οἱ συντάκται της ἐπεδίωξαν εἰς ἄλλο στάδιον βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα; Πλανᾷσθε ἔμειναν δημοσιογράφοι σχεδὸν ὅλοι. Ὑπάρχει μεταξὺ τῶν παραδόξων καὶ δυσεξηγήτων ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων καὶ ἡ λεγομένη ἰδονὴ τοῦ μαρτυρίου καὶ τὸ αἶσθημα τοῦτο ἐκδηλοῦται ἰδιαιτάτα εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀνθρώπων, ὅσοι ἐξέλεξαν τὸν δημοσιογραφικὸν κάλαμον ὡς μόνον ὅπλον διὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου. Εἶνε εἰδὸς τι φακισμῶν, ἐκουσίας προσηλώσεως εἰς τὸ πάσχειν· φέρουσι πάντοτε τὸν κλοιὸν τοῦ δούλου καὶ ὅσον δῆποτε καὶ ἂν μεταβλήθῃ ἡ θέσις των ἐπὶ τὰ κρεῖττω, ἔρχεται μία ἡμέρα καθ' ἣν τοὺς καταλαμβάνει ἡ νοσταλγία τῆς μελάνης. Θέλουν, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ ἐξέλθωσιν ἀπὸ τοῦ κύκλου, ὃν αὐτοὶ ἑαυτοῖς προδιέγραψαν. Ὁμοιάζουν τὸν αὐτόχειρα ἐκείνον τοῦ μύθου, ὃς θὰ ἡκούσατέ ποτε ἴσως τὰ παθήματα. Ἐλαθεν ὁ ταλαίπωρος ὅλα του τὰ μέτρα διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ ἀποπειρὰ του. Ἐρρόφησε δηλητήριον, ἀντίρρησε βρόχον εἰς τὸν κλάδον δένδρου, κείμενον ἄνωθεν τῆς ὄχθης λίμνης, ὥστε καὶ ἂν ἤθελε θραυσθῇ ὁ κλῶνος, νὰ πέσῃ εἰς τὴν λίμνην καὶ νὰ πνιγῇ καὶ πρὸς ἐπίμετρον, καθ' ἣν στιγμὴν ἀπηγγονίζετο, ἐπυροβόλησε κατὰ τῆς κεφαλῆς του διὰ νὰ εἶνε βέβαιος ὅτι θ' ἀποθάνῃ. Καὶ μόλα ταῦτα τί συνέβη; Ἡ σφαῖρα, παρεκκλίνασα, θραύει τὸ σχοινίον τῆς ἀγχόνης καὶ ὁ αὐτόχειρ πίπτει ἐντὸς τῆς λίμνης· ἀλλὰ τὰ ὕδατα ἦσαν ἀβαθῆ καὶ τὸ μόνον ὅπερ ἔπαθεν ἦτο νὰ καταπίῃ ἀκουσίως ἀρκετὴν ποσότητα ὕδατος, ἥτις τοῦ ἐπιφέρει ἐμετόν, ἐμεῖ τὸ δηλητήριον καὶ σώζεται.

Καὶ ἔπειτα θέλουν μερικοὶ νὰ μὴ πιστεύωμεν εἰς τὸ πεπρωμένον!

(Ἀκολουθεῖ).

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΟΚΚΟΣ

ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑ

(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγούμενον ἀριθμὸν).

Ὅταν συνεζήτει ἦτο χαριτωμένος. Ἦρκει νὰ εἴθιγες μίαν χορδὴν ἐξ ἐκείνων αἰτινες τὸν ἡγυζαν καὶ νὰ τὸν ἀφήσης. Ὁ Κόκκος, ὁ μικρὸς Κόκκος, συζητῶν ἦτο ἀπόλαυσις. Ἀπὸ συζητητοῦ μετεβάλλετο εἰς ἀγορητὴν. Δὲν δοῦ ἄφινε καιρὸν οὔτε τὴν ἀναπνοὴν σου νὰ πάρῃς, πολλῶ δὲ πλέον νὰ σκεθῇς καὶ διατυπώσης οὐ ἀντιρροήσεις. Ἐπερνε τὸν κατήφορο καὶ ἐμονολόγει πλέον ἀκράτητος καὶ δοῦ ἔφραττε τὸ στόμα διὰ τῆς στωμυλίας καὶ τοῦ ἀγχιστρούφου του πνεύματος, τῆς χαριεδιότητος φρασεολογίας του καὶ τῶν ἀπροόπτων ἐξ ἐφόδου σχημάτων του· ἂν δὲ